

Іваницька Оксана Степанівна,

ORCID ID: 0000-0002-5947-314X

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри іноземних мов для гуманітарних наук

Національного університету «Львівська політехніка»

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМКИ МІЖНАРОДНОЇ СПІВПРАЦІ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

PRIORITY AREAS OF INTERNATIONAL COOPERATION OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

Стаття присвячена поглибленню дослідження пріоритетних напрямків міжнародної співпраці закладів вищої освіти, що передбачає спрямування міжнародної діяльності українських ЗВО на розширення міжнародного партнерства із ЗВО різних країн, а також з дипломатичними представництвами України за кордоном з метою збільшення можливостей для академічної мобільності науково-педагогічних працівників та студентів, залучення іноземних інвестицій для свого розвитку.

Наголошено, що серед важливих цінностей Європейського простору вищої освіти та принципів Болонської Декларації які визначає Паризьке комюніке виокремлюють наступні: академічна свобода, академічна доброчесність, інституційна автономія, участь студентів і працівників у врядуванні вищої освіти, публічна відповідальність за вищу освіту та публічна відповідальність вищої освіти.

Виокремлено інституційну автономію як одну з ключових цінностей у вищій освіті, що передбачає здатність закладів вищої визначати власні пріоритети щодо стратегічного напрямку діяльності закладу.

Акцентовано увагу на пріоритетних напрямках міжнародної співпраці: збільшення Рамкових Угод про Співпрацю із ЗВО різних країн; збільшення можливостей для академічної мобільності; розширення співпраці з міжнародними мережами, платформами, організаціями, асоціаціями; співпраця з дипломатичними представництвами.

Наголошено, що міжнародну співпрацю у сфері вищої освіти необхідно реалізовувати на основі ключових цінностей, які визнають і яких дотримуються усі учасники освітнього простору, а саме: справедливість; прозорість; підтримка; відповідальність; різноманітність; дружній підхід.

Зазначено, що важливою складовою міжнародної співпраці у сфері вищої є науково-освітня дипломатія, а для розвитку потенціалу українських ЗВО необхідною є постійна співпраця з освітніми платформами та мережами.

Акцентовано на необхідності збільшення Рамкових Угод Університету, що продиктована вимогами до науково-педагогічних працівників щодо проходження стажування за кордоном, участі у міжнародних конференціях, семінарах, круглих столах та проведення наукових досліджень у закордонних ЗВО.

Ключові слова: вища освіта, заклади вищої освіти, інтернаціоналізація вищої освіти, міжнародна співпраця, Еразмус+, академічна мобільність, угоди про співпрацю.

The article is devoted to the in-depth study of priority areas of higher educational institutions international cooperation, which involves directing the international activities of Ukrainian HEIs to expand international partnerships with HEIs of different countries, as well as with diplomatic missions of Ukraine abroad in order to increase opportunities for academic mobility of scientific and pedagogical staff as well as students, and attract foreign investments for their development.

It is emphasized that among the important values of the European Higher Education Area and the principles of the Bologna Declaration defined by the Paris Communiqué, the following are distinguished: academic freedom, academic integrity, institutional autonomy, participation of students and staff in the governance of higher education, public responsibility for higher education, and public accountability of higher education.

Institutional autonomy is highlighted as one of the key values in higher education, which implies the ability of higher educational institutions to determine their own priorities regarding the strategic direction of the institution's activities.

Attention is focused on priority areas of international cooperation: increase in Framework Agreements on Cooperation with HEIs of different countries; increase in opportunities for academic mobility; expansion of cooperation with international networks, platforms, organizations, associations; cooperation with diplomatic missions.

It is emphasized that international cooperation in the field of higher education should be implemented on the basis of key values that are recognized and adhered to by all participants in the educational space, namely: airiness; transparency; support; responsibility; diversity; a friendly approach.

It is noted that an important component of international cooperation in the field of higher education is scientific and educational diplomacy, and constant cooperation with educational platforms and networks is necessary to develop the potential of Ukrainian higher educational institutions.

The emphasis is on the need to increase the University's Framework Agreements, which is dictated by the requirements for scientific and pedagogical staff to undergo internships abroad, participate in international conferences, seminars, round tables, and conduct scientific research at foreign higher educational institutions.

Key words: higher education, higher educational institutions, internationalization of higher education, international cooperation, Erasmus+, academic mobility, agreements on cooperation.

Постановка проблеми. Реалізація освітньої діяльності в Україні в період повномасштабних воєнних дій вимагає змін та впровадження інноваційних підходів. Такі вимоги необхідні для формування безпечного освітнього середовища, а також для повноцінного функціонування закладів вищої освіти і підтримання міжнародної співпраці задля активної інтернаціоналізації вищої освіти в Україні.

Безумовно, сьогодні процес інтернаціоналізації вищої освіти в Україні характеризується складнощами, зокрема, пов'язаними з обмеженнями академічної мобільності певної категорії учасників освітнього процесу. Але підтримка міжнародної освітньо-наукової спільноти є вагомою, що допомагає реалізувати освітню складову євроінтеграційних процесів. Важливо не зупиняти реформи, започатковані у вищій освіті до повномасштабного вторгнення росії на територію України, розвивати співпрацю з провідними світовими університетами по обміну досвідом та академічній мобільності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-прикладні аспекти особливості пріоритетних напрямів розвитку вищої освіти стали предметом досліджень сучасних науковців і практиків.

Зокрема, В. Миколайко, А. Дзиговський висвітлюють вплив міжнародної діяльності закладу вищої освіти на інноваційний розвиток та конкурентоспроможність університетів. Ю. Рега, Д. Волковецький досліджують роль міжнародного співробітництва в удосконаленні юридичної освіти в Україні через взаємодію з міжнародними партнерами.

Актуальною є нормативно-правова база, що регламентує міжнародну співпрацю українських ЗВО, а саме: Закон України «Про вищу освіту», Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки розроблена Міністерством освіти і науки України.

Інформативними для дослідження задекларованої тематики є міжнародні джерела та документи, які визначають принципи та ключові напрями міжнародної співпраці між закладами вищої

освіти, а також, розробляють пропозиції щодо удосконалення інклюзивної освіти і дотримання етичних освітніх стандартів (Global policy forum statement, EHEA statements on fundamental values, Indicators and descriptors for the principles of the social dimension in the European Higher Education Area, Tirana Communiqué).

Мета статті полягає у поглибленні дослідження міжнародної співпраці закладів вищої освіти та визначенні пріоритетних напрямків такої взаємодії.

Виклад основного матеріалу. Ключові напрями міжнародної взаємодії у сфері вищої освіти передбачені законодавством України, зокрема, Законом України «Про вищу освіту», де зазначається, що установи вищої освіти реалізують міжнародне партнерство, укладаючи відповідні угоди та налагоджуючи прямі зв'язки з іноземними університетами, науковими інституціями, підприємствами, міжнародними фондами та організаціями згідно з чинним законодавством [1].

В Україні основні вектори міжнародної діяльності закладів вищої освіти включають [1]: участь у програмах академічного обміну, як на міждержавному, так і міжуніверситетському рівнях, що охоплюють студентів, аспірантів, докторантів, викладачів, науково-педагогічних і наукових працівників; спільне виконання науково-дослідних проєктів; організація та проведення наукових форумів, міжнародних конференцій, симпозіумів, конгресів тощо; участь у глобальних науково-освітніх ініціативах та проєктах; спільне видання наукових та освітніх праць; освітнє обслуговування іноземних громадян в Україні на рівні вищої та післядипломної освіти; розробка та реалізація спільних освітніх і дослідницьких програм разом з іноземними партнерами вищими навчальними закладами, науковими установами, організаціями; направлення українських викладачів і науковців за кордон для викладацької чи наукової діяльності на основі міжнародних або міжвузівських угод; запрошення іноземних фахівців для участі в освітньому та науковому процесі в українських

ЗВО; направлення студентів українських вишів на навчання до іноземних закладів освіти; підтримка академічної мобільності серед здобувачів освіти та науково-педагогічних працівників; інші види міжнародного співробітництва, що не суперечать законодавству.

Як бачимо, визначені законодавством заходи передбачають академічну мобільність, яка, як ми зазначали, обмежена у воєнних реаліях. Варто відзначити, що для максимальної реалізації цього процесу, міжнародні партнери залучають представників українських ЗВО у форматі онлайн, а також, в процесі обміну досвідом відвідують університети України.

Міністерство освіти і науки розробило Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки, де зазначається, що в контексті інтернаціоналізації вищої освіти України передбачено забезпечити: «гармонізацію структури вищої освіти відповідно до зобов'язань країн-членів Європейського простору вищої освіти; розвиток національної системи кваліфікацій; спрощення процедур визнання іноземних освітніх кваліфікацій; трансформацію освіти в секторі безпеки та оборони відповідно до доктринальних підходів і принципів НАТО» [2].

Такий підхід сприятиме інтегруванню українських університетів в міжнародний освітній простір і дасть змогу готувати фахівців, здатних конкурувати на міжнародному ринку праці.

Науковці зазначають, що ефективна модернізація та розвиток університету значною мірою залежать від активної міжнародної діяльності. Вона не лише стимулює інноваційні процеси, а й якісно покращує освітній процес, водночас зміцнюючи міжнародні контакти. Це, зрештою, робить університет більш конкурентоспроможним як у межах країни, так і на міжнародному рівні [3, с. 1–20].

Загалом, міцна основа для розвитку міжнародних зв'язків та ефективної комунікації між учасниками у сфері вищої освіти забезпечується ґрунтовно розробленою нормативною базою. Таким чином, міжнародне співробітництво реалізується на таких рівнях: державний та міждержавний (через міжнародні організації); на рівні університетів та академій; в межах окремих структурних одиниць (інститутів, факультетів, відділень) [4, с. 1–10].

Представниками міжнародного освітнього середовища задекларовано, що освіта має розширювати свою здатність відповідати на теперішні та майбутні виклики, що стосуються глобального миру, інклюзивного і справедливого соціального та економічного розвитку, демократії та добробуту.

Вища освіта є основою інклюзивного, справедливого та демократичного суспільства. Необхідно сприяти інноваціям у навчанні і викладанні, студентоцентрованому навчанню, доступу до вищої освіти для незахищених і недостатньо представлених груп населення, досягнути спільного розуміння етичних цінностей і принципів міжнародної академічної співпраці [5].

Для українського суспільства такі принципи і установки є актуальними, адже ми стикаємося і, нажаль, будемо мати ще більше випадків, коли необхідно забезпечити доступ до здобуття освіти особам, які мають особливі освітні потреби. Зокрема, мова йде про військових і цивільних осіб, що після поранень потребують реалізації інклюзивної освіти.

Звичайно, найперше потрібно забезпечувати можливість фізичного доступу до ЗВО (матеріально-технічна база), але дуже важливо реалізувати етичну і моральну складову освіти таких осіб. Потрібно щоб вони не відчувати себе тягарем, а щоб суспільство сприймало їх як повноцінних учасників освітнього процесу, якими вони і є.

Щодо цього аспекту, то нам варто переймати міжнародний досвід, зокрема, європейської спільноти, де кожен індивід є цінний своєю індивідуальністю.

Стратегії інтернаціоналізації закладів вищої освіти потрібно розробляти відповідно до фундаментальних цінностей Європейського простору вищої освіти (ЄПВО) та до принципів Болонської Декларації.

Зазначимо, що Паризьке комюніке визнає фундаментальні цінності ЄПВО, а Римське комюніке їх підтверджує. Серед важливих цінностей виокремлені наступні: академічна свобода, академічна доброчесність, інституційна автономія, участь студентів і працівників у врядуванні вищої освіти, публічна відповідальність за вищу освіту та публічна відповідальність вищої освіти. Органи державної влади повинні створювати сприятливі умови для втілення в життя цих цінностей.

Варто виокремити інституційну автономію як одну з ключових цінностей у вищій освіті. Інституційна автономія передбачає здатність закладів вищої освіти виконувати свої місії без надмірного втручання, а також визначати власні пріоритети щодо організаційних, фінансових, кадрових справ та стратегічного напрямку діяльності закладу. Інституційна автономія є передумовою академічної свободи та повинна підтримуватися органами державної влади. Заклади вищої освіти мають забезпечувати високу

якість навчання, викладання та досліджень на благо суспільства, а також мати можливість визначати свої моделі лідерства та врядування [6].

Збільшення автономії ЗВО є досить позитивною практикою, адже це не лише розширює компетенцію університетів, а й збільшує відповідальність за прийняття рішень та їх реалізацію. Такий підхід сприяє формуванню виваженої управлінської та виконавчої політики усіх учасників освітнього процесу.

Важливо, що органи влади можуть обирати індикатори для соціального виміру, які відповідають їхньому підходу до різноманітності, рівності та інклюзії у вищій освіті. Основними принципами соціального виміру в ЄПВО є [7]:

1. Принцип стратегічного підходу до соціального виміру: сприяння рівності й інклюзії для відображення різноманітності суспільства; у процесі створення стратегій має бути діалог між органами державної влади, ЗВО, представниками студентства і працівниками, партнерами, неурядовими організаціями та представниками незахищених та знедолених груп для створення інклюзивних стратегій вищої освіти.

2. Принцип гнучкості систем вищої освіти: заклади вищої освіти мають мати можливість організовувати очне й заочне, змішане і дистанційне навчання, а також гнучкі моделі навчання тощо.

3. Принцип інклюзивності всієї системи освіти: важливо створювати синергію з усіма рівнями освіти для створення інклюзивного середовища в усьому освітньому секторі.

4. Принцип моніторингу та збору даних: необхідний безперервний збір даних на національному рівні; для можливості міжнародних порівнянь зібраних даних на рівні ЄПВО потрібно розробити категорії для збору адміністративних даних, що відповідають соціальному виміру, за допомогою Eurostudent або подібних аналітичних програм.

5. Принцип консультування та супроводу: органи державної влади повинні розробляти політику сприяння забезпечення закладами вищої освіти надання ефективного супроводу та консультування для студентів з метою розширення їх доступу до програм вищої освіти, участь у них і їх завершення; варто приділяти особливу увагу профілактиці психологічних проблем, спричинених різними аспектами організації навчання та умовами проживання студентів.

6. Принцип фінансування: органи державної влади повинні забезпечити достатнє

фінансування та фінансову автономію закладів вищої освіти.

7. Принцип інклюзивної інституційної культури: органам державної влади необхідно допомагати ЗВО створювати інклюзивні навчальні середовища та інституційну культуру, а також зміцнювати свою спроможність реагувати на потреби різних студентів та працівників.

8. Принцип міжнародної мобільності: оскільки міжнародний досвід покращує якість результатів навчання у вищій освіті необхідно сприяти реалізації програм міжнародної мобільності для забезпечення рівності, різноманітності та інклюзії.

9. Принцип залучення громад: стейкхолдери громади повинні взаємодіяти з суб'єктами вищої освіти через відкритий діалог та співпрацювати для подолання соціальних та демократичних викликів.

10. Принцип політичного діалогу: завдяки політичному діалогу між органами державної влади та закладами вищої освіти мають бути розроблені політичні заходи, що повинні поважати інституційну автономію та забезпечувати рівність, різноманітність та інклюзію у вищій освіті [7].

Взаємодія органів влади з ЗВО є необхідною складовою повноцінного функціонування освітнього середовища. Така співпраця дає можливість уникати «закритості» освітнього простору і сприяє консолідованій співпраці суспільства для формування майбутнього нації.

Важливо щоб заклади вищої освіти були простором різноманітності та неупередженості і сприяти розвитку критичного мислення, толерантності, діалогу, обміну різними точками зору через навчання, викладання та дослідження.

Зауважимо, що студентам потрібен доступ до високоякісного, студентоцентрованого та інноваційного навчання і викладання. В даному контексті важливим є поглиблення транснаціонального співробітництва за підтримки програми Еразмус + на основі Болонських інструментів та зобов'язань [8].

Можна визначити такі пріоритетні напрямки міжнародної співпраці: збільшення Рамкових Угод про Співпрацю із ЗВО різних країн; збільшення можливостей для академічної мобільності; розширення співпраці з міжнародними мережами, платформами, організаціями, асоціаціями; співпраця з дипломатичними представництвами.

Міжнародну співпрацю у сфері вищої освіти необхідно реалізовувати на основі ключових цінностей, які визнають і яких дотримуються усі учасники освітнього простору, а саме: справедливість;

прозорість; підтримка; відповідальність; різноманітність; дружній підхід.

Важливою складовою міжнародної співпраці у сфері вищої є науково-освітня дипломатія.

Сьогодні актуальним є питання повного перевантаження співпраці з дипломатичними представництвами України за кордоном та з представництвами іноземних держав в Україні. Такі дії необхідні тому, що збільшення кількості української молоді, яка проживає і навчається за кордоном вимагає посилення і оновлення заходів освітньої, соціально-культурної комунікації, а також, безпечних гарантій під час здобуття освіти.

Для розвитку потенціалу українських ЗВО необхідною є постійна співпраця з освітніми платформами та мережами, що передбачає:

- розширення співпраці з Підписантами Великої Хартії Університетів (Magna Charta Universitatum) та участь у подіях, організованих Наглядовою Радою Великої Хартії Університетів;
- розширення співпраці з Асоціацією Університетів Європи (European University Association) (EUA);
- співпраця з Міжнародною Асоціацією Університетів (International Association of Universities);
- спільні проекти з Інститутом інженерів з електротехніки та електроніки (The Institute of Electrical and Electronics Engineers);
- спільні проекти та проведення досліджень з Платформою Води (The water network);
- наукові та освітні проекти з Асоціацією Американських Університетів (Association of American Universities);
- проекти з Європейською Мережею вищої освіти для сталого розвитку Альянс Коперник (Alliance Copernicus), безпосереднє ознайомлення з матеріалами Мережі.

Реалії сьогодення вимагають розширення можливостей для академічної мобільності.

Цей процес потребує передбачення прозорого механізму укладання Міжінституційних Угод в рамках програми Еразмус+ з урахуванням потреб науково-педагогічних працівників (НПП) та студентів, а також забезпечення відкритості, прозорості та якісного підходу до надання стипендій студентам та НПП. При відборі учасників академічної мобільності необхідно дотримуватись

ключових цінностей організації міжнародної діяльності університету про які ми вже вели мову.

Окремим напрямком реалізації академічної мобільності є індивідуальні проекти та програми. Збільшення можливостей для академічної мобільності в рамках індивідуальних проектів та програм із ЗВО-партнерами.

Актуальним є збільшення кількості Рамкових Угод про Співпрацю (Framework Agreements on Cooperation) із закордонними ЗВО.

Необхідність збільшення Рамкових Угод Університету продиктована вимогами до науково-педагогічних працівників щодо проходження стажування за кордоном, участі у міжнародних конференціях, семінарах, круглих столах та проведення наукових досліджень у закордонних ЗВО.

Наявність підписаної Угоди про співпрацю спрощує процедуру оформлення відрядження за кордон та надає можливість використовувати переваги, що передбачені для партнерів в рамках діючої угоди.

В цьому контексті пріоритетним напрямком для українських ЗВО залишаються європейські університети. Водночас, також важливим є підписання Угод про співпрацю із ЗВО США та країнами Азії. Серед пріоритетних країн, з університетами яких немає великої кількості Рамкових Угод, або існують поодинокі партнерства є Греція, Данія, Естонія, Нідерланди, Норвегія, Великобританія, Іспанія, Швейцарія, Японія.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Міжнародну діяльність українських ЗВО необхідно спрямовувати на розширення міжнародного партнерства із ЗВО різних країн, а також з дипломатичними представництвами України за кордоном з метою збільшення можливостей для академічної мобільності науково-педагогічних працівників та студентів, залучення іноземних інвестицій для свого розвитку.

Подальші дослідження доцільно спрямовувати на розвиток міжнародної співпраці українських ЗВО зі світовими університетами-партнерами за програмами обміну досвідом і методиками підготовки фахівців у сферах пріоритетних для післявоєнного відновлення і розбудови стратегічних галузей і напрямів економіки та соціальної сфери.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки. Міністерство освіти і науки України. 2022. URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki>

3. Миколайко, В. В., Дзиговський, А. Міжнародна діяльність закладу вищої освіти. *Педагогічна Академія: наукові записки*, 2024. (11). С. 1–20.

4. Рега Ю. О., Волковецький Д. С. Роль міжнародного співробітництва в удосконаленні юридичної освіти в Україні: взаємодія з міжнародними партнерами. *Академічні візії*. Випуск 33/2024. С. 1–10. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1254/1130>

5. Global policy forum statement. 2024. *Tirana EHEA Ministerial Conference*. 2024. URL: <https://ehea.info/Immagini/Global-Policy-Forum-Statement.pdf>

6. EHEA statements on fundamental values. *Annex 1 to the Tirana Communiqué. Tirana EHEA Ministerial Conference*. 2024. URL: <https://www.eqar.eu/assets/uploads/2024/06/ANNEX-1-EHEA-STATEMENTS-ON-FUNDAMENTAL-VALUES.pdf>

7. Indicators and descriptors for the principles of the social dimension in the European Higher Education Area. (2024). URL: https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2024/05/indicators-and-descriptors_sd_finalreport_4_neo_here_en_ua.pdf

8. Tirana Communiqué. *Tirana EHEA Ministerial Conference*. 2024. URL: <https://ehea2024tirane.al/wp-content/uploads/2024/06/Tirana-Communique.pdf>

© О. С. Іваницька

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0